

De Kracht van het Democratisch Middenveld: Hoop, Strijd en Solidariteit in Tijden van Druk

Tijdens de dag van de Democratie van de **Temple of Peacen** verzamelde Pax Christi vertegenwoordigers uit het middenveld, activisten en onderzoekers rond een centraal thema: *de kracht van het democratisch middenveld in woelige tijden*. Onder leiding van **Orry Van de Wauwer** (directeur van Pax Christi) gingen **Hanne Geukens** (De Federatie), **Marc Jans** (Socius) en **Mama Jo** (activiste, Intal en Antwerpse coalitie voor Palestina) in gesprek over de actuele uitdagingen voor het maatschappelijk engagement in Vlaanderen — en over wat hoop en verzet vandaag nog betekenen.

Een unieke traditie onder druk

Moderator **Orry Van de Wauwer** opende met een schets van de Vlaamse context. Vlaanderen kent een bijzonder rijk sociaal-cultureel middenveld, diep geworteld in een lange traditie van burgerparticipatie, vrijwilligerswerk en kritische maatschappelijke betrokkenheid. “Het is vrij uitzonderlijk,” merkte Van de Wauwer op, “dat organisaties hier overheidssteun krijgen om net *kritisch te mogen zijn* voor diezelfde overheid. Dat maakt ons uniek — maar het komt ook onder druk te staan.”

Hanne Geukens van *De Federatie*, de belangenbehartiger van het sociaal-cultureel werk, bevestigde dat spanningsveld:

“Organisaties voelen vandaag meer dan ooit de druk op hun autonomie. Er leeft twijfel: kunnen we nog vrij spreken, protesteren, of lopen we risico’s voor onze subsidies? Dat debat woekert binnen besturen en teams. Er is schroom ontstaan.”

Die spanning tussen vrijheid en afhankelijkheid van subsidies werd ook door **Marc Jans** (Socius) historisch gekaderd: “Er bestaan in Vlaanderen ongeveer 2.500 middenveldorganisaties, waarvan zo’n 55% met overheidssteun werkt. Dat een overheid het aandurft om ook kritische stemmen te subsidiëren, is internationaal gezien uitzonderlijk. Maar dat model staat vandaag ter discussie. Niet de vrijheid van meningsuiting zelf, wel de vraag of het nog met publiek geld mag.”

Activisme en intimidatie: de stem van het veld

Mama Jo, activiste en drijvende kracht achter de Antwerpse coalitie voor Palestina, bracht het gesprek naar de straat. Ze getuigde hoe activisme steeds vaker stuit op beperkingen en stigmatisering.

“We leven in een tijd waarin protest steeds moeilijker wordt gemaakt. We worden weggeduwd uit de publieke ruimte, letterlijk en figuurlijk. De politie-intimidatie bij onze wekelijkse protesten in Antwerpen is daar een voorbeeld van. En toch blijven we doorgaan, want zwijgen is geen optie.”

Ze schetste een verontrustend beeld van hoe lokale besturen, met beroep op veiligheidsargumenten, systematisch het protestrecht inperken. “We mogen niet meer betogen aan het stadhuis, niet op de Grote Markt, niet met potten en pannen. Er wordt ons zelfs gezegd wie mag spreken. Dat is geen democratie meer.”

Ook **Maram**, activist bij de Brusselse Palestina-protesten, getuigde over politiegeweld en intimidatie in Brussel. Zijn relaas — over willekeurige arrestaties, racistische bejegening en geweld — maakte diepe indruk op het publiek.

Zelfcensuur en de grenzen van kritiek

Een belangrijk gespreksonderwerp werd de groeiende *zelfcensuur* binnen organisaties. Volgens **Hanne Geukens**:

“We merken dat organisaties voorzichtig worden in hun beleidsplannen. Er wordt intern gedebatteerd: schrijven we dit wel? Moeten we scherper zijn of juist milder? Niemand wil risico’s nemen. Dat is misschien geen bewuste censuur, maar het is er niet ver van.”

Marc Jans zag een gevaar in die evolutie: “Wanneer politici debatten over migratie of milieu vermijden door het gesprek te verleggen naar de *manier waarop* middenveldorganisaties actie voeren, verschuift de focus. Dan praten we niet meer over onrecht, maar over de strategie van de protestvoerders. Dat is een vorm van agenda-kaping.”

Vrijheid van meningsuiting en protest: een mensenrecht

Het tweede deel van het panel zoomde dieper in op de **vrijheid van meningsuiting en het recht op vreedzaam protest**. Zowel in Brussel als in Antwerpen worden activisten geconfronteerd met administratieve en fysieke barrières.

Mama Jo wees op de hypocrisie van lokale besturen:

“We mogen betogen, maar enkel op plaatsen waar we niet gezien of gehoord worden. Protest dat niet stoort, is geen protest. Democratie betekent juist ruimte geven aan onenigheid, aan kritische stemmen.”

Het publiek reageerde zichtbaar geraakt door haar getuigenis. De link met het mensenrechtenkader was duidelijk: het recht op vreedzame vergadering is verankerd in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Toch wordt dat in de praktijk steeds meer uitgehold.

De toekomst: hoop, vernieuwing en solidariteit

Ondanks de sombere analyses eindigde het gesprek in een toon van **hoop en verbinding**. Voor **Marc Jans** ligt de sleutel in *vernieuwing en verbreding*:

“Digitalisering en migratie veranderen onze samenleving fundamenteel. Het middenveld moet diverser worden, meer stemmen vertegenwoordigen, en ook digitaal aanwezig zijn waar het maatschappelijk debat vandaag plaatsvindt.”

Hanne Geukens enadrukte dat het sociaal-cultureel decreet nog steeds de juiste principes bevat — autonomie en kritische rol — maar dat het middenveld alert moet blijven: “We moeten blijven vechten voor dat civiele perspectief. Kritiek leveren is een opdracht, geen luxe.”

Mama Jo sloot af met een vurige oproep tot solidariteit en collectief bewustzijn:

“We moeten af van het individualisme. Alleen door samen te vechten — of het nu gaat om klimaat, dekolonisatie of Palestina — kunnen we echte verandering afdwingen. Hoop is ons wapen.”

Slot: Democratie leeft door mensen

Moderator **Orry Van de Wauwer** rondde af met een boodschap die de kern van het debat samenvatte:

“Democratie leeft niet in instellingen, maar in mensen — in hun engagement, hun solidariteit en hun bereidheid om elkaar te horen, zelfs als dat ongemakkelijk is. Het middenveld *is* de samenleving.”

Het publiek bedankte de sprekers met een langdurig applaus. De Temple of Peace bood die avond niet alleen een podium voor reflectie, maar ook voor hernieuwde overtuiging: dat het democratisch middenveld, ondanks alles, blijft ademen door mensen die durven spreken, verbinden en volhouden.

Nawoord

Het panel “De kracht van het democratisch middenveld” vond plaats in het kader van het **Festival van de Vrede**, georganiseerd door **Pax Christi Vlaanderen**. De gesprekken

maken deel uit van de bredere programmareeks rond **democratie, vrede en burgerparticipatie** binnen de *Tempel of Peace*.